

מסורת הש"ס

- א. ירושלמי פסחים ס"א ה"ה.
- ב. מהרמב"ם פ"ח מ"ח.
- ג. פסחים כ. ב. בכורות לז.
- ד. מהרמב"ם פ"ח ס"ט.
- ה. פסחים כ. ב. מנחות סה.

גרסות

- שנוזר זה ספק בכתיב ועוד: שנוזר בת ספק.
- ותחתונה חולין בכתיב ועוד: ובתחתונה חולין.

החיים

נת עליונה ותחתונה

הנחת שריו כימי הלמוד היו כרגיל שקעים הצובים כסלע שבהם היו מכניסים את הענבים ודורכים אותם, בין הנת העליונה (משמאל) שבה דורכים את הענבים, והנת התחתונה (מימין) בה פצטבר היו יושבים – צנור כסלע דרכו עובר מיץ הענבים.

ומאי מדבריהם [ומהו מדבריהם] שאמר ר' מאיר כוננתו מדברי ר' חנינא סגן הכהנים.

א אמר ריש לקיש משום בר קפרא: הסבר אחר למשנה, לדעתו מתניתין [משנתנו] מדברת באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא, ומאי מדבריהם [ומה משמעות "מדבריהם"] לא על דברי התנאים הנזכרים במשנתנו, אלא הכונה היא מדברי ר' אליעזר ור' יהושע במקום אחר. ושואלים: הי' ר' יהושע [איזה ר' יהושע] על אלו מדבריו מוסכים דברי ר' מאיר? אילימא [אם תאמר] הא [דבר זה] של ר' יהושע ששינוי: חבית של תרומה שנוגד לה ספק טומאה ולכן אי אפשר לאוכלה נחלקו מה עושים בה, ר' אליעזר אומר כי עדיין יש לשמור עליה כגון אם היתה מונחת במקום התורפה, מקום שבו עלולה היא להשבר, יניחנה במקום המוצנע, ואם היתה מגולה – יכסנה, ר' יהושע אומר: לא כן, אלא גם אם היתה מונחת במקום המוצנע – יניחנה אם ירצה במקום התורפה ואם היתה מכוסה – יגלנה שכבר אינו חייב עוד בשמירתה. אולם מי דמי [האם דומה] מחלוקת זו לענינה של הנחת תרומה טהורה וטמאה יחד? שהרי התם – גרמא בעלמא [שם שהותר נורם בלבד הוא] שאף ר' יהושע אינו מתיר לטמא את התרומה החלויה אלא רק להיות גורם שתתקלקל או טמא מאליו, ואילו הכא [כאן] הריהו מטמא בידיים! ואלא לא מדבר זה למד ר' מאיר כי אם הא [זה], ענין אחר שבו דן ר' יהושע ששינוי: חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה במקום דרכת הענבים, ובגת התחתונה שבה מצטבר היין היוצא מן הגת יש בו חולין סמאין, ואם ישפך יין התרומה לתוך החולין טמא התרומה על ידי כך ואף היא הפסד ממון ניכר בדבר, כי בשל תערובת התרומה הטמאה האסורה לכל אף לכהנים היא כל היין שבגת התחתונה אסור בשתיה.

ומאי מדבריהם – מדברי רבי חנינא סגן הפהנים.

א אמר ריש לקיש משום בר קפרא: מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא, ומאי מדבריהם – מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע. הי' רבי יהושע? אילימא הא רבי יהושע, דתנן: יחבית של תרומה שנוגד לה ספק טומאה, רבי אליעזר אומר: אם היתה מונחת במקום התורפה – יניחנה במקום המוצנע, ואם היתה מגולה – יכסנה. רבי יהושע אומר: אם היתה מונחת במקום המוצנע – יניחנה במקום התורפה, ואם היתה מכוסה – יגלנה. מי דמי? התם – גרמא בעלמא, הכא – בידיים. אלא – הא רבי יהושע, דתנן: יחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה, ותחתונה חולין סמאין.

ומאי מדבריהם – מדברי רבי חנינא סגן הפהנים. שעות דוניה ליהסוד דשלישי דטהור דאורייתא וטמא דרבנן, והא נתי שריא ומדאורייתא עד תפילת שבע, ואסירא נודרבנן. וכיון דלשמיעין ר' תנינא דמטמין טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דמטמא ליה מדרבנן אוכל את אוכל – ומטמין נוי תרומה טהורה דאורייתא דמטמא דרבנן בטומאה דרבנן. ומהו דתנינא דאורייתא דמטמא ליה מדרבנן, אוכל את אוכל – ומטמין נוי תרומה טהורה דאורייתא דמטמא דרבנן בטומאה דרבנן. אמר ר' שמעון בן לקיש – לא תדחק ללוקחא הכי, דמאי מדבריהם דקאמר – מדברי ר' אליעזר ור' יהושע קאמר, ולאו דמתניתין קאי ר' מאיר, אלא דעלמא קאי, והכי קאמר: מדברי סופרים שמענו שזרפין כו' ומאן נינהו סופרים – ר' אליעזר ור' יהושע. והאי עדות דר' חנינא ור' עקיבא לא שייך נזי פסח, ויחיד דנעי לאזורי שזרפין קדש טהור עס הטומא – נקט לה. שנוזר – שאירע, כגון שזרפין קדש טהור עס נגע זה ספק לא נגע. התורפה – הפקד. יניחנה במקום המוצנע – עדיין מחזיר על שמירתה. וטעמא מפרש נכורות נפרק (עד כונה) "לח משמרת תרומות" – שתיס נמשע, לחת טהורה ולחת תלויה ולחח רחומא עבד לה שימור. יניחנה במקום התורפה – כלומר: אם רזה יכול לגרום לה טומאה, דקסנר: יש אם לתסורת, ו"תרוותי" כתיב. אלמא: שמיעין ליה לר' יהושע דכיון דליה רלויה אלא להדקה – יכול לגרום לה טומאה. והא נתי אפילו טהורה נת ציעור היא, ומטמאין אותה. חבית של תרומה בגת העליונה – היינו עדשים של נת שקורין מייטי*, שהענבים נחובה. והתחתונה – היינו נור שהיין יורד לתוכה. סמאין – חולין טמאין יש נה, ורלוין לו נימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין נטהרה. ולח תפול תרומה זו לתוכו – הוי ליה מנוע טמא, ולח תוי לישראל משום תרומה ופילו טהורה, ולא למכור לכהן דכיון דמטמא היא אסורה. ציננות ציהרל" (עג, 3) נפקא לן שהאוכל תרומה טמאה עובר נעשה "נשעריך תכלנתי" לזה הטמא והטהור יחד, ולא לחת.

תוספות

באב הטומאה דאורייתא – נראה לרבינו יצחק דלחכי נקט דאורייתא – משום דאיכא אב הטומאה דרבנן, כגון מעת לעת שבגדה, ובית הפרס, וארץ העמים, והרבה כיוצא בהן. והא דנקט דאורייתא – לא נפקא מינה מדי, למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל – דמכל מקום לא מטמא אלא מדרבנן. ולא נקט דאורייתא אלא משום דבעי למימר ולד טומאה דרבנן, דהוי דווקא דרבנן.

ולד טומאה דרבנן – פירש הקונטרס: כלי שנטמא במשקין, והקשה הרב ר' יעקב דאורליני"ש: אם כן היכי לייף ר' מאיר מדברי ר' חנינא? הא בשר קודש שנטמא מכלי שנטמא במשקין אינו נשרף אלא בעיבור צורה, כדמוכח במסכת הגינה (כב, א. ושם) ובפרק "על אלו מומין" (בכורות לח, א. ושם) דקאמר: כלי שנטמא במשקין מאחוריו – תוכו ואזונו ואזונו וידיו וטהורין, דעבד בהו רבנן הכירא דלא לשרוף עליה תרומה וקדשים. ומאחר שנעשה נותר, אפילו היה טהור לגמרי – מותר לשרפו עם הטמא, כדמוכח לקמן (עמוד ב'). מיהו, אי עיבור צורה היינו לינה בעלמא, אף על גב דלא הוי נותר – לא קשה ימידי. ולפירוש רש"י אינה היא מן המדה דר' יוסי – היינו דלא מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן. ונראה לרבינו יצחק: דוולד טומאה דרבנן – היינו כדמפרש ר' ירמיה הכא, בבשר שנטמא במשקין, ור' מאיר לטעמיה וכו', ור' יוסי לטעמיה דאמר: טומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא. אף על גב דבבבלי שנטמא במשקין אין שורפין קדשים אלא בעיבור צורה – בשאר טומאה דרבנן שורפין, דלא כל הטומאות שוות. ואומר רבינו יצחק: דלמאן דאמר אוכל מטמא אוכל – לא איצטריך לאוקמא לעיל בולד ולד, אלא לר' יוסי, דאמר משקין לטמא אחרים דאורייתא, והוי ולד טומאה דאורייתא. אבל לר' מאיר דהוי ולד טומאה דרבנן – בלא ולד ולד איכא תוספת טומאה, דמעיקרא טמא דרבנן והשתא כששורפין טמא דאורייתא. הקשה רבינו יצחק: למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל דאורייתא – אם כן לר' יוסי לא משכחת שלישי דאורייתא, אלא שנגע שלישי במשקין שנגעו באוכל ראשון. אם כן – מאי תוספת טומאה איכא כששורפו עם הבשר שנטמא באב הטומאה? דכיון דאין אוכל מטמא אוכל – לא הוי שני מדרבנן, ובלאו הכי הוי שני דרבנן, כיון שנטמא מן המשקין דהוי תחלה. ואומר רבינו יצחק: דאכתי לא נגורה גזירה דכל הפוסל התרומה מטמא משקין להיות תחלה, כדפירשתי לעיל. אי נמי: דהאי שלישי מטמא בעצם ולבונה, כדפירש רבינו תם לקמן גבי רביעי בקדש. וסבירא ליה השתא דחבית הקודש מהני למימני ביה ראשון ושני, אף על גב דרש לקיש בעי לה (פסחים כ, א) ולא איפשטי.

עיונים

מדבריהם / וירושלמי מוסף מדברי ר' חנינא סגן הכהנים ומדברי ר' עקיבא, ועל ידי כך מתיישב הבטוי "מדבריהם" שהרי ר' עקיבא מסכים לדברי ר' חנינא סגן הכהנים ומסופר עליהם.

יניחנה במקום התורפה / יש מפרשים שנייחנה במקום התורפה אינו חובה אלא אם רוצה יעשה כן. ויש מפרשים דוקא במקום התורפה, כי אין ראוי לאכר את התרומה לפני הספק בלבד, ומוטב שתאכר בשל טעם אחר ורמזים בפי"מ, ויש מפרשים לפי הדין שפצוה היא לירגות מן התרומה, ומותר ליהנות גם מתרומה טהורה וגם נכרוד ביעור מדרומה טמאה. אבל בהרומת ספק אין אפשר ליהנות, ולכן מוטב שהטמא התרומה ימותר יהא ליהנות ממנה ור"ה.

אורח ההלכה

חבית תרומה שנשברה / חבית יין תרומה טהורה שנשברה בגת העליונה, ובתחתונה יין טמא, אם יכול לצאי ממנה רביעית כשהיא – יצוי, ואם אי אפשר – יכול לטמאנה כירם. כדברי ר' יהושע שהלכה כמותו.

(רמב"ם, ספר זרעים, הלכות תרומות, פ"ב ה"ד).

מודה ר' אליעזר ור' יהושע – חף על פי שחלקו נזון יכול נסיפא, מודין ושוין הן נכך, שאם יכול להזיל מוננה רביעית נטורה, אם יכול לחור אחר כלים טהורין ולקבל קודם שתרד כולה לתוך הטמאין, ויקבל הימנה רביעית הלוג. יציל – יחזר אחריהן, ואל יקבלנה כלים טהורין כדי להזיל את החולין, שלא יתערב מוננה נהן ויחסרו. ואף על פי שנתקן כך ירד מוננה לתוכס ויפסידס – לא מנתחלין לה לתרומה נטופס הללס חולין, ואם לאו – שלא יתלס כלי טהור, וסוף סוף לטומאה תלס כולה – צו נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע. דר' אליעזר חומר: חף על פי כן תרד ותטול מולין, ויפסיד החולין, ואל יטומאה ביד כדי להזילן, ר' יהושע חומר: יטומאה ביד. אלמס: לר' אליעזר חומר: כיון דטופס לחינד – שרי לטמוייה ביד, ונפסס נמי לס שגל, ור' מליר מדר' יהושע יליף, ממחלוקתו למדנו – שהרי הלכס כר' יהושע לטומאה דר' אליעזר מננו עליו שלס לקבוע הלכס כמותו מפני טהורו של עכסו צנצס תיעל (נט, ג). דיקא נמי – דר' מליר מדר' יהושע יליף ודקא מוסד ליה ר' יוסי: אינה היל מן המנה, דמורה ר' אליעזר ור' יהושע צו, שמע מינה: מיינייהו הוה יליף לה, ולקמיה פרק: אלמס אינה היל המנה? אמר ר' יוסי – לר' מליר חין הנון דוניה לרביה, נון שריפת חמן נפסס שחת דן ולמד מללו אינו דומה לדברים שחתה וניה לרביה מנה עליו, על מה העידו שחולל ללמוד וסן, זה טמא וזה טמא – שלישי נקודס טמא הוה, והרשון שהוה כשרף עמו טמא הוה. שמא יבא אליהו – לאחר זמן, ויחזר טהורה היתה, ומנלל למפרע שטימלנו תרומה בידים, חף על פי שהיל טעונה שריפה מפני חיסור חמן – חסור לטומאה בידים.

תוספות

דמדאורייתא טהור מעליא הוא – הקשה רבינו יצחק: הניחא למאן דאמר אוכל מטמא אוכל – יליף שפיר איסור דרבנן לעשותו שני משלישי מדרבנן, אף על גב דאיסור הוה כמו פסול ולעיל משמע דטמא ופסול אינם שוין דחשיב ליה הוסיף – מכל מקום בטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק. אלא למאן דסבר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, מאי קסבר? אי קסבר דיש להשוותם – אם כן בלא שום דאיה יהא איסור דרבנן מותר לעשותו שני דרבנן, ואי קסבר דאין להשוותם – אם כן היכי יליף משלישי? ויש לומר: דלא יליף טפי, אלא מכיון דהוינא דשלישי שהוא מקולקל דרבנן מותר לעשותו שני – אם כן אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא, וילפינן איסורא דרבנן מפסול דאורייתא לר' עקיבא דמותר לעשותו טמא. ואומר רבינו יצחק: דהא דשרי ר' יהושע במתניתין לשרוף תלויה עם הטמאה לר' יוסי – היינו תלויה דאורייתא, דלדידיה שלישי דרבנן אסור לעשות שני.

ולד טומאה דאורייתא – הכא דקיימנן אליבא דריש לקיש – לא אשכחן שלישי דאורייתא למאי דאמר אין אוכל מטמא אוכל אלא על ידי משקין, ואו הוה שני דרבנן, ומאי תוספת איכא? וצריך לומר: דלא נגורה גזירה עדיין דכל הפוסל וכי, כדפירשתי. ועל ידי עצים ולבונה ליכא לאוקמא, דריש לקיש הוה דבעי בפרק שני החולין (לג, א) אי מהני חיבת הקודש למימני ביה ראשון ושני. והא דנקט ריש לקיש ולד טומאה דאורייתא – כלומר: אפילו אם נאמר בולד טומאה דאורייתא איכא לפרושי מדבריהם דר' אליעזר ור' יהושע. אי נמי: נקט דאורייתא – לאוקמא אפילו לר' אליעזר, אבל לר' יהושע אפי' שלישי דרבנן מותר לעשותו שני. וכן חמץ בשש שעות שהוא איסור דרבנן יליף ר' מאיר מדבריו של ר' יהושע.

מדברי ר' אליעזר ור' יהושע – והא דתני במתניתין מילתיה דר' חנינא ור' עקיבא – משום דר' יוסי קטעי, וסבר דר' מאיר מו' חנינא סגן הכהנים קאמר, כדקאמר בסמוך.

חבית שגולד לה ספק טומאה – פירש הקונטרס: כגון שנכנס שם אדם טמא

מודה ר' אליעזר ור' יהושע שאם יכול להזיל ממנה מחבית התרומה שנשברה אפילו רביעית הלוג בטהרה שיוכל למצוא במשך הזמן כלי אפילו קטן המתוקן רק רביעית כדי לשאוב ממנו עד שלא נטמא יין התרומה כולו – יציל. ואם לאו שיש בידו רק כלים טמאים ואם יבוא לשאוב את היין או לתסום את פי הגת העליגה תתמא התרומה מתעוררת השאלה אם מותר להקדים ולטמא את היין הזה בידים, שהרי בין כה וכה יטמא לאחר מכן. ר' אליעזר אומר: תרד ותטמא מעצמה ואל יטמאנה ביד, ר' יהושע אומר: אף יטמאנה ביד, שכיון שטופה להטמא ממילא, אין להקפיד אם יטמאנה קודם לכן ונמנע מהפסד גדול, ומקשים: אי הכי [אם כן] אתה מבין, האני [בסור זה] "מדבריהם" שלמדנו אינו מדויק, שהרי מדברי ר' אליעזר לא למד דבר אלא "מדבריו" מיבעי ליה [צריך היה לומר] שלמד שישו זו מדברי ר' יהושע בלבד! ומתקנים: הכי קאמר [כן אמר] "מדבריהם" כלומר ממחלוקתן של ר' אליעזר ור' יהושע למדנו סברה זו, וכיון שהלכה כר' יהושע לימוד גדול הוא, ומעירים דיקא נמי [מדויק גם כן] מלשון משנתנו שמכאן למד שהרי ממשכים אחר כך "מודה ר' אליעזר ור' יהושע" משמע שעל דברים אלה היו דברי ר' מאיר מוסבים, ומסכמים אכן שמע מינה [למד מכאן] שכן הוא פירוש הדברים. וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח כשיטת פירוש זו, שמשנתנו באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא, ומאי [ומה פירוש] "מדבריהם" הכוונה מדברי ר' אליעזר ור' יהושע אלה שהבאנו. איתביה [הקשה לו] רבא לרב נחמן מתוספתא המרחיבה את הדברים שבמשנתנו:

אמר ר' יוסי לר' מאיר: אין הנדון של שריפת החמץ שאתה רוצה להוכיח דומה לראיה שאתה מביא, שכשהעידו רבותינו על מה העידו – אם כדברי ר' חנינא סגן הכהנים על הבשר שנטמא בולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה סוף כל סוף זה טמא וזה טמא, ואם כשיטת ר' עקיבא על השמן שנפסל בטבול יום שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת זה פסול וזה טמא, אנו מודים בתרומה שנטמאת בולד הטומאה, ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה ואף אנו מסכימים ללימוד זה אבל היאך נשרף התלויה עם הטמאה? שמא יבא אליהו ויטהרנה לאחר מכן. שהרי התרומה התלויה עם הטמאה רק מספק, ושמא יתברר שהיא טהורה, וכיצד אפשר לטמא תרומה טהורה בידים!

אמר ר' יוסי לר' מאיר: אין הנדון של שריפת החמץ שאתה רוצה להוכיח דומה לראיה שאתה מביא, שכשהעידו רבותינו על מה העידו – אם כדברי ר' חנינא סגן הכהנים על הבשר שנטמא בולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה סוף כל סוף זה טמא וזה טמא, ואם כשיטת ר' עקיבא על השמן שנפסל בטבול יום שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת זה פסול וזה טמא, אנו מודים בתרומה שנטמאת בולד הטומאה, ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה ואף אנו מסכימים ללימוד זה אבל היאך נשרף התלויה עם הטמאה? שמא יבא אליהו ויטהרנה לאחר מכן. שהרי התרומה התלויה עם הטמאה רק מספק, ושמא יתברר שהיא טהורה, וכיצד אפשר לטמא תרומה טהורה בידים!

ר' יהושע אומר כיון / דברי ר' יהושע אלה אינם כתובים במשנה, המסתיימת בדברי ר' אליעזר, אולם מן ההמשך באותו פרק נראה ברור שר' יהושע חולק וסבור כי האיסור לטמא את התרומה אינו חל על מקרה זה, ולכן מכיאים את דעתו בסגנון זה, אף שאינו נמצא בלשון זו במשנה (עיי' כר"ש לתרומות).

מפורת הש"ס
ד. הוספתא פסחים פ"א.
פסחים כ. ב.
גרסות
התלויה עם הטמאה בכתיב:
אפילו מזויה עם הטמאה.

מסורת הש"ס

א. תוספתא פסחים פ"א ובשנינו לשון ירושלמי פסחים פ"א ה"ו.

ב. שבת קנ"ד. ב. פסחים כ. כ. נה. ב. ביצה לו. א. כבא קמא ק"ו. א. כבא בעיצא ל"ה.

גרסות

ר' יוסי לאו ארעמיא כתיבמ ועוד: ר' יוסי הוא דלאו ארעמיא.

הפסד דעצים כתיבמ: הפסד עצים.

ומאי מדבריהם... מדברי ר"ח שנו הכתנים אמר ליה אין כתיבמ ועוד: ר' יוסי הוא דלאו ארעמיא... שונים: ומאי מדבריהם... הכתנים, או דלמא מתניתין כבא השומאה דאורייתא הלא תוספתא דאורייתא ומאי מדבריהם - מדברי ר' יהושע. אמר ליה אין. דוקא שש מאמר.

ומשיכה התוספתא: הפיגול כלומר קרבן שחור כדי העבודות הנעשות בו חשב הכהן להקריבו שלא בזמנו ונעשה הקרבן על ידי כן פגול. וכן הנוהר מבשר הקדשים לאחר זמן הראוי לאכילתו. שדינם שישרפו, גזרו עליהם הכמים לטמא את הידים וכן הטמא - בשר קודש שנטמא ממש בית

הפיגול - לא לריך הכהן, אלא נסיים הנרייתא. הפיגול הנוהר - של קדשים. והטמא - נצר קודש שנטמא, דקיימל לן נפיק אחריו (קכ, ז) נזרו עליהן שיטמולו את הידים, ואף על פי שאין אולם טמא אדם - נזרו עליהן לטמא מיהת את הידים, ולא לטמא את הגוף. ומשום חשדי כהונה ועללי כהונה, כדמפרשין התס.

א הפיגול והנוהר והטמא, בית שמאי אומרים: אין נשרפין כאחת, ובית הלל אומרים: נשרפין כאחת. ואי סלקא דעתך רבי מאיר מדברי רבי יהושע קאמר - אמאי מהדר ליה רבי יוסי מדברי חנינא סגן הפהנים? - אמר ליה רב נחמן: רבי יוסי לאו אדעתיה, והוא סבר רבי מאיר מדברי חנינא סגן הפהנים קאמר ליה, ואמר ליה: אנה היא המדה, והא מודה רבי אלעזר ורבי יהושע ששורף זו בפני עצמה וזו בפני עצמה. ואמאי אינה היא המדה? מדה ומדה היא! - שאני התם, דאיכא הפסד חולין. מתקיף לה רב ירמיה: מתניתין נמי איכא הפסד דעצים! - אמר ליה ההוא סבא: ללפסד מרובה - חששו, להפסד מועט - לא חששו.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מחלוקת - בשש, אבל בשבע - דברי הכל שורפין. אמר ליה רבי זירא לרבי אסי: נימא קסבר רבי יוחנן: מתניתין באב השומאה דאורייתא, וולד השומאה דרבנן, ומאי מדבריהם - מדברי רבי חנינא סגן הפהנים. אמר ליה: אין. איתמר נמי, אמר רבי יוחנן: מתניתין באב השומאה דאורייתא, וולד השומאה דרבנן, ומאי מדבריהם - מדברי רבי חנינא סגן הפהנים. ומחלוקת בשש, אבל בשבע - דברי הכל שורפין.

שמאי אומרים: אין נשרפין כאחת. שהרי הטמא - טמא הוא מן התורה, ואילו השאר רק מדברי סופרים ואין להוסיף להם טמא. ובית הלל אומרים: נשרפין כאחת. ולענינו: ואי סלקא דעתך [ואם עולה על דעתך] כי ר' מאיר מדברי ר' יהושע קאמר [אמר] והביא ראיה, אמאי מהדר ליה [מדוע משיב לו] ר' יוסי מדברי ר' חנינא סגן הכהנים? אמר ליה רב נחמן: ר' יוסי לאו אדעתיה [לא היה הדבר על דעתך] שלא הבינו את כוונת ר' מאיר, והוא ר' יוסי סבר כי ר' מאיר מדברי חנינא סגן הכהנים קאמר ליה [אמר לו] ראיה, ואמר ליה [ואמר לו] ר' מאיר: אנה [אני] מדר' יהושע קאמינא [ואמר אני] ואמר לו ר' יוסי כתשובה שנגנר ואפילו לר' יהושע נמי [גם כן] אינה היא המדה [אין זו אותה מדה] דהא [שהרי] מודה ר' אלעזר ור' יהושע ששורף זו בפני עצמה וזו בפני עצמה, וחלק זה מן המחלוקת ביניהם הוא האמור במשנתנו ומצדוק דברי המשנה והתוספתא יחד יכולים אנו לשחזר את המחלוקת כהייתה. ומקשים: ולגופו של דבר, אמאי אינה היא המדה [מדוע אומר אתה שאין זו המדה] הלא מדה ומדה היא! שהרי לכאורה היא המחלוקת - אם דבר העתיד ללכת לאיבוד מותר לטמאו בידיים קודם לכן. דוחים: שאני התם [שונה שם] בבחינת שבת שיש נמוק נוסף לטמא בידיים דאיכא [שיש] הפסד חולין שאם לא יטמא את החבית בידיים תפסול את החולין שבגת התחנתה וכאן כיון שאין הפסד בדבר מדוע לא ישרפו זו בפני עצמה וזו בפני עצמה? מתקיף לה [מקשה על כך] ר' ירמיה: מתניתין נמי איכא הפסד דעצים [במשנתנו גם כן יש הפסד עצים] שהרי יש להוסיף עצים ולעשות מדורה מיוחדת לתרומה טמאה. אמר ליה ההוא סבא [אמר לו אותו זמן] בענין זה וכיוצא בו להפסד מרובה - חששו ואילו להפסד מועט של עצים אחרים - לא חששו.

אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן: מחלוקת זו בין ר' מאיר ור' יוסי היא בשש שעות כאשר תרומת החמץ אסורה עדיין רק מדברי סופרים. אבל בשבע כאשר אסורה היא לגמרי מן התורה לדברי הכל שורפין תרומת חמץ טהורה עם תרומה טמאה. אמר לו ר' זירא לר' אסי: נימא קסבר [האם נאמר שסבר] ר' יוחנן: כי מתניתין באב השומאה דאורייתא, וולד השומאה דרבנן [משנתנו מדברת באב השומאה שסו התורה ובלדי השומאה שמדברי חכמים] ומאי "מדבריהם" [ומה שמשמעות ההוכחה של ר' מאיר מדבריהם] - מדברי ר' חנינא סגן הכהנים כפי ההסבר הקודם שכן רואים שהמחלוקת היא בדבר שאיסורו מדברי חכמים בלבד כולד השומאה או כחובת שריפה בשש שעות שמדברי סופרים, אבל כשיש איסור מן התורה הכל מודים שאין מחולקים עוד. אמר ליה: אין [כן] הדבר, כך סבר באמת ר' יוחנן, איתמר נמי [נאמר גם כן] במפורש שאמר ר' יוחנן: מתניתין [משנתנו] מדברת באב השומאה דאורייתא וולד השומאה דרבנן, ומאי [ומה פירושו] מדבריהם - מדברי רבי חנינא סגן הכהנים. ומחלוקת ר' מאיר ור' יוסי בשעה השישית, אבל בשבע - דברי הכל שורפין.

אפילו בשבע לא ישרפו עם הטמא. ואם תאמר: הא דבשבע שורפין אפילו ר' יוסי - משום דליף מדברי ר' עקיבא דשרי לשורף פסול עם הטמא! ויש לומר: כיון דמדרי' יהושע ליה, ולא מצינו דר' מאיר ליה איסור מטומאה מסברא - אין לנו ללמד איסור מטמא. אבל אי

תוספות

ולא ידעין אי נע אי לא נע. וקשה לרבינו יצחק בן אשר: אי ברשות היחיד - ספיקו טמא, ואי ברשות הרבים - ספיקו טהור! ונראה לרבינו יצחק לפרש: כגון שתי הביות ברשות היחיד, ונע באחת מהן, ואינו יודע באיזה מהן נע, דהשתא שתיהן תלויות דבר תורה. דלא ליפנין מוטטה דברשות היחיד ספיקו טמא אלא דבר שיכול להיות אמת, כעין סוטה. אבל הכא דודאי אחת מוזן תהורה - אין לטמאות שתיהן משפק, כדתנן בפרק "שני נזירים" (נזיר נג, א): שני נזירים שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא - מביאין קרבן טומאה וטהרה. ומפרש בגמרא דהוי ספק טומאה ברשות היחיד, ואפילו הכי לא אמרינן דכל אחד יביא קרבן טומאה - משום דודאי לא נטמא רק אחד מהן. נימא קסבר ר' יוחנן כו' מדברי ר' חנינא - פירש הקונטרס: דמשמע ליה מדקאמר מחלוקת בשש, דאי מדרי' יהושע - מאי איריא בשש אפילו בארבע וחמש נמי, כיון דאילו לאיבה. ואין נראה לרבינו יצחק; דדילמא הא דנקט שש - לאו למעוטי ארבע וחמש, אלא משום דבעי למימר אבל בשבע - דברי הכל שורפין. ועוד: דבארבע וחמש לא אויל לאיבה, דכיון דשרי באכילה ימצא להן אוכלין הרבה! ונראה לרבינו יצחק: דדייק מדקאמר אבל בשבע דברי הכל שורפין, ואי מדברי ר' יהושע קאמר - איכא כן מנלן דבשבע שורפין לר' יוסי: כיון דסבירא ליה דהתם שאמי דאבסא הפסד חולין, אבל בעלמא לא, אף על גב דאילו לאיבה. אם כן, דאם כן מנלן דבשבע שורפין אפילו ר' יוסי - משום דליף מדברי ר' עקיבא דשרי לשורף פסול עם הטמא! ויש לומר: כיון דמדרי' יהושע ליה, ולא מצינו דר' מאיר ליה איסור מטומאה מסברא - אין לנו ללמד איסור מטמא. אבל אי

אורח ההלכה
שריפת פסולים שונים / מותר לשרוף יחד סבא ונוהר ופגול. כדברי בית הלל שחלכה כמותם.
(רמב"ם, ספר עבודה, הלכות פסולי המוקדשין, פ"ט ה"ה).
שריפת תרומה בשש ובשבע / אם הניקו שבע שעות כערב ספס, שורפין חמץ שש תרומה טהורה עם סבא יחד, וכדברי ר' יוחנן (כ"ט ו'לח"מ).
(רמב"ם, ספר זמנים, הלכות חמץ ומצה, פ"ג ה"ד).

עיונים

לאו ארעמיא / תירוצו זה, אף שהוא מצוי בעוד כמה מקורות, משתמשים בו רק בשעת הדחק. שהרי אנו מניחים בכך כי שני חכמים שעל דבריהם אנו דנים לא הבינו זה את זה כראוי, ואילו חכמים מאוחרים יותר הבינו טוב יותר את המחלוקת מאשר הנוגעים בדבר. אמנם כסוגיא שלנו יש צדוק יודע לדברים שהרי כבוד שיש לנו מסוים בתוך המשנה בין ההתחלה ובין הכאת הראיה מדברי ר' אלעזר ור' יהושע. פגול ונוהר משמאין / תקנות חכמים שיש בהן החלה טומאה מלה על דברים שונים נבקעות לעתים מתוך הרצון להביא אנשים להתרחק מהם ולא להביא דברים אחרים במעט עמם. פעמים שטומאה זו נזורה כדי לעשות הרחקה לדבר שבכדושה (כיון כחבי הקורט) ופעמים שהיא הרחקה לדבר של איסור (פיגול ונוהר) שלא ישהוהו זמן רב.

נימא מסייע ליה – דקסנע ונודה ר' יוסי. הפיגול ונותר כו' – ר' יוסי אומר ליה לעיל, והאשור ליה לר' נחיר: זהא הוא דלונרי גיית הלל כשרפין כחתת – נישע דפיגול ונותר אסירי ונדלורייתא, אלל נדלסורא דרננן – לא שרו לטוויני צידיס. שועינן ונינה וניהא, דנלסור דלורייתא ונודה ר' יוסי, וקף על גב דליכא סט טוויאה עליה. שאני התם כו' – וניהא לא וניסתייע לר' יונקן, ואפילו נשנע חיונה לך דפליג ר' יוסי. וקף על גב דלסורא, הואיל ואין עליה סט טוויאה – לא ונטוינן ליה. והא דוודה נשנע דפיגול ונותר – נישע דלית עלייהו סט טוויאה דרננן. מטמאה טומאת אוכלין – הואיל ונחמילה נכרית ללדן – וירדה לה תורת טוויאה, ואין עולה ונונה עד שחפסל ונחמילת כלנן. ונשרפת עם הטמאה בפסח – ואפילו היא תרוונה טהורה. והא ודלי ר' יוסי קאומר לה, דלי ר' נחיר – אפילו פת ועלייתא שרי. ונודה ונינה דוודה ר' יוסי היכא דלאו נת חכילה היא, והוא הדין לפת ועלייתא נשנע שנת. אי הכי דר' נחיר ונדר' חנינא יליף ונחיר ונודה ר' אליעזר דקאומר ליה ר' יוסי הא קא יליף ר' נחיר ונדר' חנינא ונודה ליה חיונה ונדר' אליעזר ור' יהושע. הכי קאמר ליה – הא דקא ילפת ונדרבי חנינא – חנינה היא ונן הוודה, כדנפרש לקוניה ואפילו לר' יהושע נני, דשועינן ליה דנויקל טפי גבי חנינה, דקאומר ונחמילת ציד – ונודה נשנע דלית שורפין. דהתם נישע דנויקל חולין הוא. וכי חכילה לניוור דנויקל נשנע –

תגליה וטוויאה הוא דליכא לניוור דנויקל, כדשוענן ליה גבי חנינה שולד לה ספק טוויאה דלונרי יונקא, ותנא גרמיה, והוא הדין צידיס. אלל נטהורה – ליכא לניוור דנויקל. אי הכי – דר' נחיר ונדר' חנינא יליף, אנוחי חנינה היא הוודה? ונודה ונודה היא! דהא נשע חכילה אסורא דרננן על הטהורה, כי התם דליכא טוויאה דרננן. והא ר' יוסי לא שני ליה בין סט טוויאה לשט טוויאה, דהא חורה ונודה ר' יוסי נשנע – הואיל וליכא אסור דלורייתא, וקף על פי דליכא עליה סט טוויאה. אלנא לא שני ליה, וכיון דלא שני ליה – שפיר יליף ר' נחיר ונדרבי חנינא, דלונרי ונטווינן טוויאה ונדרננן נטוויאה דלורייתא, הכא נני ונטווינן אסור דרננן נטוויאה דלורייתא. אמר ר' ירמיה הכא – נשנע שנטוויאה נטוויאה דקתני – כגון שנטוויאה נשקין שנטוויאה נשקין, ואודא ר' מאיר לטעמיה – דלונרי: נשקין און נשקין אחרים, ואפילו אוכלין, אלל ונדרננן. והוא ליה ונדלורייתא טהור ועליה, ושרפי ליה נהדי צבר שנטוויאה נשנע ונדלורייתא. ונני תרוונה טהורה נשע, דליכא ליה אסור דרננן עליה – לא שאל. דר' יוסי לטעמיה – דנשקין טוויאהו נשנע זה ונדלורייתא, הלכך חנינה היא ונן הוודה, דטוויאה וטוויאה הוא. ולר' ירמיה חכילה לקאשווי, אס כן צין לר' נחיר צין לר' יוסי ונחיר ונחיר ונחיר קא ונסהיד ר' חנינא ונעיקרא נצאשון נע והוא ליה שני, והשתא נני נהדי ראשון שרפינן להו! ונראה נעני, דר' ירמיה חולד וקאומר ר' יהודה סנידן, ולא תש לניידק כולל ליה, ונקט ונילתיא נטר לישאל דנתניתיין, דתני חולד וטוויאה. ולעולם נשנע שנטוויאה נשקין, שנטוויאה נשקין, דהו להו ונשקין שניים והוא שלישי. ואשועינן דשלישי ונותר לעשותו שני. ולכתי חכילה לקאשווי: סוף סוף, כיון דאין אוכל ונטוויאה אוכל אלל ונדרננן, ונחיר קא ונהני ליה האו צבר ראשון נשנע שלישי? אי לשווייה שני ונדרננן – ונעיקרא נני שני ונדרננן הוא, דאילו ונשקין שנטוויאה נשנע נהן תהלה – היו ונדרננן, דהא נע נצאשון, ואפי' על ידי שני הן נעשין תהלה. אלל על כרחק ר' ירמיה כרב חולד או כלניי כרב חולד או כלניי כרב חולד, ונותר לעשיתו שני ונדלורייתא, והוא הדין לתרוונה טהורה ששנע עט הטוויאה ולר' יוסי לשועינן דשני דרננן דהא שלישי דלורייתא – ענדינן שני דלורייתא, הלכך חנינה היא ונן הוודה. ורבינא דלית ליה ונקרא ונל דנר הכתוב – לא סגירא ליה דר' ירמיה, ונוקי לה לתוספת טוויאה דרננן דנתניתיין כדלוקווינל צרישאל, ונחיר ונדרביהן – ונדרבי ר' אליעזר ור' יהושע.

ומציעים: לימא מסייע ליה [האם נאמר שאפשר לסייע לו לר' יוחנן] מסופה של אותה ברייתא. שנאמר: הפיגול והנותר והטמא. בית שמאי אומרים: אין שורפין כאחת, ובית הלל אומרים: נשרפין כאחת. משמע שדברים שדינם מן התורה לשריפה הרי לשיטת בית הלל שורפין אותם כאחד אף שהפיגול והנותר אינם טמאין, ודוחים: שאני התם [שונה שם] ואפשר לדחות: שהרי הפיגול והנותר אית להו [יש להם] טמאה על כל פנים מדרבנן [מדברי חכמים] דתנן [ושנינו] במשנה: הפיגול והנותר – מטמאין את הידים הרי שגורו עליהם חכמים טומאה מסוימת. ומציעים לימא מסייע ליה [האם לומר שיש מקור שחסייע לו] ? ששנינו: הפת שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם ועדיין הכלב יכול לאכלה שראיה היא לו – מטמאה טומאת אוכלים אם היה שיעורה כביצה שעדיין תורת אוכל עליה. ואם היתה תרומה טהורה של חמץ – נשרפת עם הטמאה בפסח. הרי שדבר שאינו ראוי לאכילה שוב אין מקפידים שלא לשרופו עם הטמא. ודוחים: שאני התם דעפרא בעלמא הוא [שונה שם, בפת שעפשה שנחשבת היא כבר כעפר בלבד] ואין דינה כבר כאוכל של ממש. ושואלים: אי הכי [אם כן] שהרואה היא מדברי ר' חנינא סגן הכהנים מאי מודה [מה מקום יש כאן ללשון מודה] ר' אליעזר ור' יהושע? ומסבירים: הכי לר' מאיר: אפילו לר' יהושע דמיקל [שהוא מיקל] בכגון זה – כי [כאשר] מיקל הרי זה בתלויה וטמאה, אבל בטהורה גמורה וטמאה – לא אינו כן. ומקשים: אי הכי [אם כן] שלמד ר' מאיר מדברי ר' חנינא סגן הכהנים, אמאי אינה היא המידה [מדוע אמר ר' יוסי שאין זו המידה] ואי אפשר להשוות? מידה ומידה היא! אמר ר' ירמיה: הכא [כאן, במשנתנו] מדובר בבשר שנטמא בולד הטומאה על ידי משקין שנטמאו במחמת שרץ, ונעשה על ידי כך שני לטמאה, ואודא ר' מאיר לטעמיה [והלך ר' מאיר דלשיתון] ור' יוסי לטעמיה [לשיתון] כיצד, ר' מאיר הלך בענין זה לשיטתו שאמר: טומאת משקין לטמא אחרים מדברי חכמים היא, ואם כן אותו בשר שנטמא בולד הטומאה טהור גמור היה מן התורה ומכאן הוא מוכיח שמתור לטהור עם הטמא. ור' יוסי אף הוא לטעמיה [לשיתון] דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא [וזו התורה] היא ולכן הבשר שהעיד עליו ר' חנינא סגן הכהנים טמא היה מן התורה ואין להוכיח מכאן לענין שריפת תרומה טהורה גמורה עם הטמאה בפסח. דתניא [שכן שנינו בברייתא] באותו ענין:

לימא מסייע ליה: הפיגול והנותר והטמא, בית שמאי אומרים: אין שורפין כאחת, ובית הלל אומרים: נשרפין כאחת. – שאני התם, דאית להו טומאה מדרבנן. דתנן: הפיגול והנותר – מטמאין את הידים. לימא מסייע ליה: הפת שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם, והכלב יכול לאכלה – מטמאה טומאת אוכלין בכביצה, ונשרפת עם הטמאה בפסח. – שאני התם, דעפרא בעלמא הוא. – אי הכי, מאי מודה? – הכי קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר: אפילו לרבי יהושע דמיקל, כי מיקל – בתלויה וטמאה, אבל בטהורה וטמאה – לא. – אי הכי, אמאי אינה היא המדה? מדה ומדה היא! – אמר רבי ירמיה: הכא בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ, ואודא רבי מאיר לטעמיה ורבי יוסי לטעמיה: רבי מאיר לטעמיה, דאמר: וטומאת משקין לטמא אחרים – דרבנן, ורבי יוסי לטעמיה, דאמר: וטומאת משקין לטמא אחרים – דאורייתא, דתניא:

כי [כאשר] מיקל הרי זה בתלויה וטמאה, אבל בטהורה גמורה וטמאה – לא אינו כן. ומקשים: אי הכי [אם כן] שלמד ר' מאיר מדברי ר' חנינא סגן הכהנים, אמאי אינה היא המידה [מדוע אמר ר' יוסי שאין זו המידה] ואי אפשר להשוות? מידה ומידה היא! אמר ר' ירמיה: הכא [כאן, במשנתנו] מדובר בבשר שנטמא בולד הטומאה על ידי משקין שנטמאו במחמת שרץ, ונעשה על ידי כך שני לטמאה, ואודא ר' מאיר לטעמיה [והלך ר' מאיר דלשיתון] ור' יוסי לטעמיה [לשיתון] כיצד, ר' מאיר הלך בענין זה לשיטתו שאמר: טומאת משקין לטמא אחרים מדברי חכמים היא, ואם כן אותו בשר שנטמא בולד הטומאה טהור גמור היה מן התורה ומכאן הוא מוכיח שמתור לטהור עם הטמא. ור' יוסי אף הוא לטעמיה [לשיתון] דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא [וזו התורה] היא ולכן הבשר שהעיד עליו ר' חנינא סגן הכהנים טמא היה מן התורה ואין להוכיח מכאן לענין שריפת תרומה טהורה גמורה עם הטמאה בפסח. דתניא [שכן שנינו בברייתא] באותו ענין:

הוספות

מדבריהם – היינו מדברי רבי חנינא, וילף ר' מאיר אסור מטמא, ור' יוסי דאמר אינה היא המדה – משום דסבירא ליה ולד טומאה דאורייתא, ולא לפינן מיניה אסור דרבנן, דהיינו בשש. אבל בשבע, אסור דאורייתא – לפינן מיניה. ונשרפת עם הטמאה – נראה לו לדמות האי דאילו לאיבוד לשבע. אבל בשש אין שורפין. כיון דלא אויל לאיבוד אלא משום גזירה דרבנן. ר' יוסי לטעמיה – קשה: ר' יוסי גופיה אית ליה לקמן (ית, ב) טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן, והא דאית ליה הכא דאורייתא – בשיטת ר' עקיבא רבו אמר, ואין זה לטעמיה! ועוד

אורח ההלכה
טומאת משקין / טומאה שיש כמשקין שנטמאו להיות מטמאים אחרים אינה מדברי תורה אלא מדברי חכמים. שכן נראה מהמלה הפגיוות בכמה מקומות. (שם, ספר טהרה. הלכות אבות הטומאות, פ"ז ה"א).

עיונים
הפת שעפשה / טומאת אוכלין הלה על דברי מאלק. לאמר – דברים הראויים למאכל אדם הם מעופשת אינה מסבלת איפא טומאת אוכלים, אולם אם היתה הפת טמאה כבר ולאחר זמן התעפשה. הרי כדי שתסור כל טומאתה ממנה יש צורך שתפסל נספרי מתורת אוכל – אפילו מכריז אכילה כלב. דעפרא בעלמא / אין פת זו "עפרא בעלמא" רק משום שנתעפשה, שהרי ראויה היא עדיין למאכל כלב. ויש לה איסור ערך מסוים, אלא כאן מדובר בפת שהיא של תרומה ולכן כיון שיש צד קדושה אינה ראויה לאכילה כלב, ומשום עיפושיה אינה ראויה לאכילה אדם, ולכן דינה כעפר בלבד (יפה עינים).

- מסורת הש"ס**
- נ. פסחים פה. א. כקנ. ב. ירושלמי פסחים פ"א ה"ז.
 - ד. פסחים מה. ב. טהרות פ"ח מ"ו. כריתות כא. א. תוספתא פסחים פ"ג.
 - ה. עין ירושלמי פסחים פ"א ה"ח.
 - ו. עין תורת כהנים שפיני פ"ח.
 - ז. פסחים יד. ב.

גרסות

אי הכי מאי מודה בכת"י
אי הכי מאי מודה דקאמר ליה ר' יוסי לר' מאיר.